

Warszawa, 17-02-2023 r.

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

Krajowy Mechanizm Prewencji

KMP.571.13.2022.JJ

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji
Zakładu Karnego w Barczewie**

1. Mandat Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur

Zgromadzenie Ogólne ONZ 18 grudnia 2002 r. przyjęło Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (dalej: OPCAT)¹. Polska przystąpiła do OPCAT na podstawie uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie i stanowi on część krajowego porządku prawnego (art. 87 i 91 Konstytucji). Podpisując OPCAT, Polska zobowiązała się do utworzenia krajowego mechanizmu prewencji, którego funkcję wykonuje Rzecznik Praw Obywatelskich za pomocą działającego w Biurze RPO Zespołu – Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej: KMPT, Krajowy Mechanizm)².

KMPT ma dostęp do wszystkich „miejsc zatrzymań” w rozumieniu OPCAT. Są to wszystkie miejsca pozostające pod jurysdykcją i kontrolą państwa – strony, gdzie

---

¹ Zob. Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192). Nazwa w języku angielskim: Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT).

² Zob. Art. 1 ust. 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r., poz. 627, ze zm.).

przebywają lub mogą przebywać osoby pozbawione wolności na podstawie polecenia organu władzy publicznej bądź za jego namową, zgodą lub przyzwoleniem³. Z kolei przez „pozbawienie wolności” OPCAT rozumie „jakąkolwiek formę zatrzymania lub uwięzienia bądź umieszczenia osoby w publicznym lub prywatnym miejscu odosobnienia, którego osobie tej nie wolno z własnej woli opuszczać, na mocy polecenia jakiegokolwiek władzy sądowej, administracyjnej lub innej⁴”.

Wizytacje KMPT są niezapowiedziane. W czasie swojej wizyty członkowie KMPT mają dostęp do wszystkich pomieszczeń, instalacji i urzędzeń, mogą odbyć poufną rozmowę z wybraną przez siebie osobą (zarówno osobą pozbawioną wolności, jak i członkiem personelu lub inną osobą), mają dostęp do dokumentacji i nagrań z monitoringu wizyjnego⁵. Mają też prawo rejestrowania dźwięku lub obrazu w miejscach, w których przebywają osoby pozbawione wolności, za zgodą osób, które będą rejestrowane⁶.

Spostrzeżenia KMPT czynione podczas wizytacji opierają się więc na różnych źródłach, m.in. własnych obserwacjach, przeprowadzonych rozmowach, analizie dokumentacji i zapisów monitoringu⁷.

KMPT nie jest organem dochodzeniowo-śledczym. Nie rozpatruje też skarg⁸. Celem wizytacji KMPT jest identyfikowanie czynników zwiększających ryzyko wystąpienia tortur i złego traktowania osób pozbawionych wolności oraz zaproponowanie rozwiązań mających na celu wyeliminowanie tego ryzyka. Formułując swoje wnioski i zalecenia, KMPT bierze pod uwagę międzynarodowe standardy praw człowieka, w szczególności standardy ONZ⁹ oraz zalecenia organów międzynarodowych.

W każdym przypadku, kiedy przedstawiciele Krajowego Mechanizmu ujawnią ryzyko zaistnienia naruszeń praw osób pozbawionych wolności (nawet jeśli jego istnienie wynika jedynie z relacji osób pozbawionych wolności), KMPT jest zobowiązany do wydania odpowiedniego zalecenia w raporcie. Dlatego też na

---

³ Zob. Art. 4 ust. 1 OPCAT.

⁴ Zob. Art. 4 ust. 2 OPCAT.

⁵ Zob. Art. 20 OPCAT.

⁶ Zob. Art. 13 ust. 1a ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich.

⁷ Szczegółowy opis metod pracy KMPT można znaleźć w raportach rocznych RPO z działalności KMPT. Zob. przykładowo Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w 2020 r., Część II – Jak pracuje KMPT?

⁸ Zob. Dziewiąte Sprawozdanie Roczne SPT z 22 marca 2016 r., CAT/OP/C/57/4, Aneks do sprawozdania, część II, pkt. 6. Zobacz również publikację Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka pt. „Preventing Torture. The Role of National Preventive Mechanisms. A Practical Guide”, Professional Training Series No. 21, United Nations High Commissioner for Human Rights, New York and Geneva 2018, s. 4-6.

⁹ Zob. art. 19 pkt b OPCAT.

zalecenia końcowe w niniejszym raporcie należy patrzeć nie tylko przez pryzmat nieprawidłowości, które już zaistniały, lecz także przez pryzmat prewencji.

2. Zakaz represji

Stosownie do art. 21 ust. 1 OPCAT żadna osoba (np. osadzony, personel, osoby odwiedzające) lub organizacja, która przekazała KMPT informację, nie może ponieść jakiegokolwiek sankcji lub uszczerbku z tego tytułu, niezależnie od tego, czy udzieliła informacji prawdziwej, czy fałszywej.

Wskazany przepis OPCAT stanowi bowiem, że „żadna władza lub funkcjonariusz nie nakaże, nie zastosuje, nie pozwoli ani nie dopuści do stosowania jakiegokolwiek sankcji przeciwko jakiegokolwiek osobie lub organizacji, za przekazanie krajowemu mechanizmowi prewencji jakiegokolwiek informacji, prawdziwej bądź fałszywej, i żadna taka osoba lub organizacja nie poniesie żadnego uszczerbku w jakikolwiek inny sposób”.

3. Uwagi wstępne na temat wizytacji

Na podstawie art. 19 OPCAT oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 23-26 stycznia 2023 r. przeprowadzono ponowną wizytację Zakładu Karnego w Barczewie (dalej: Zakład, jednostka, placówka). W skład delegacji KMPT wchodził: Przemysław Kazimirski (dyrektor KMPT, prawnik), Marcin Kusy (zastępca dyrektora KMPT, prawnik), Justyna Zarecka (politolożka, specjalistka ds. bezpieczeństwa wewnętrznego) oraz dr Justyna Józwiak (socjolog).

Celem wizytacji KMPT było przede wszystkim:

- sprawdzenie sposobu traktowania osób pozbawionych wolności w związku z ustaleniami KMPT poczynionymi podczas wizytacji w dniach 17–20 października 2022 r., w trakcie której odebrano sygnały o stosowaniu przemocy ze strony niektórych funkcjonariuszy względem osadzonych, w tym tortur, niehumanitarnego i poniżającego traktowania;

- sprawdzenie, czy wobec osadzonych, którzy rozmawiali z przedstawicielami KMPT podczas pierwszej wizytacji, nie naruszono zakazu represji, o którym mowa w art. 21 ust. 1 OPCAT.

W związku z tym nie odnosiło się już do problemów systemowych opisywanych w poprzednim raporcie¹⁰.

Przeprowadzone w ramach wizytacji czynności polegały na:

---

¹⁰ Zob. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/kmpt/wizytacja-kmpt-w-zakladzie-karnym-w-barczewie>.

- rozmowie z dyrektorem placówki z płk. Markiem Kulwickim – dyrektorem Zakładu;

- rozmowach indywidualnych z wybranymi osadzonymi i funkcjonariuszami;
- analizie dostępnej na miejscu dokumentacji.

W czasie wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną. Delegacji umożliwiono wykonanie niezbędnych czynności, zgodnie z mandatem określonym w OPCAT. Funkcjonariusze oddelegowani przez dyrektora jednostki do pomocy przedstawicielom KMPT wypełniali swoje obowiązki w atmosferze pełnej współpracy. Podobnie jak podczas pierwszej wizytacji, przedstawiciele RPO przeprowadzili z dyrekcją jednostki rozmowę wstępną oraz podsumowującą wizytację. Przekazali także prośbę o podziękowania wszystkim funkcjonariuszom zaangażowanym w pomoc w sprawnym przeprowadzeniu wizytacji.

Na dzień 23 stycznia 2023 r. w jednostce przebywało 9 osadzonych zakwalifikowanych jako stwarzający poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu, odbywający karę w wyznaczonym oddziale lub celi zakładu karnego typu zamkniętego w warunkach zapewniających wzmożoną ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwo tego zakładu (tzw. osadzeni niebezpieczni).

W listopadzie 2022 r. do użytku oddany został nowy pawilon mieszkalny, w którym w dużej mierze zakwaterowano osadzonych z cel 16-osobowych. W związku z tym w dniu wizytacji wszystkie cele 15- i 16-osobowe były wyłączone z użytku.

Niektórzy osadzeni nie wiedzieli o dostępie do Biuletynu Informacji Publicznej (BIP), a ci, którzy próbowali z niego korzystać, wskazywali, że wyznaczone stanowisko z dostępem nie funkcjonuje. Jak ustaliła delegacja KMPT, od listopada 2022 r. więźniowie nie mieli dostępu do BIP, wtedy też sporządzono notatkę o zgłoszeniu awarii. Dopiero trzeciego dnia wizytacji przedstawiciele KMPT dostęp do stron internetowych dla osadzonych został przywrócony.

4. Respektowanie zakazu represji

W trakcie drugiej wizytacji przedstawiciele KMPT ponownie spotkali się z większością osadzonych, z którymi rozmawiali wcześniej, a którzy jeszcze przebywali w Zakładzie. Z uzyskanych informacji nie wynikało, aby byli rozpytywani przez funkcjonariuszy SW lub ponieśli jakiegokolwiek konsekwencje po spotkaniach z przedstawicielami KMPT.

5. Traktowanie

W trakcie rozmów z osadzonymi przedstawiciele KMPT usłyszeli o kolejnych przypadkach nadużyć ze strony funkcjonariuszy SW. Jeden z osadzonych zdecydował

się złożyć za pośrednictwem delegacji KMPT oficjalne zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa. Po powrocie z delegacji sprawa została przekazana do Zespołu Prawa Karnego działającego w BRPO (sygn. II.519.121.2023). Osadzony w swoim piśmie wskazał, że był podduszany przez funkcjonariusza SW poprzez stosowanie chwytu na szyję, bity po twarzy, kopany, przewrócony na podłogę. Osadzonemu wykręcano także ręce do tyłu oraz używano wobec niego obraźliwych zwrotów i wulgaryzmów. Podobne sposoby działań funkcjonariuszy SW opisywali inni osadzeni, którzy również doświadczyli tego typu przemocy lub słyszeli o takich przypadkach. Nie zdecydowali się jednak złożyć oficjalnego zawiadomienia z obawy o swoje bezpieczeństwo i represje ze strony Służby Więziennej. W rozmowach indywidualnych padały także stwierdzenia, że funkcjonariusze prowokują osadzonych do wywołania konfliktu, a także nie wysyłają listów do rodziny, jeśli ujawnia się w nich nieprawidłowości. Osadzeni wskazywali, że są zastraszani przez funkcjonariuszy zaraz po przy przyjęciu do placówki, m.in. słowami: „nie pozwolimy Ci robić tego co w Białymstoku”, „tu jest prawo siły”, „tutaj takich nie szanują”.

Przedstawiciele KMPT już podczas pierwszej wizytacji powiadomili Dyrektora Zakładu o tym, że powzięli informacje o stosowaniu tortur, nieludzkiego i poniżającego traktowania przez funkcjonariuszy SW. Szczegółowe informacje zostały opisane we wspomnianym już raporcie z wizytacji. Podczas drugiej wizytacji delegacja KMPT odnotowała, że Dyrektor nie poczynił dostatecznych, a przede wszystkim generalnych działań, by dokładniej zbadać ten proceder i zapobiec podobnym sytuacjom w przyszłości. Dyrektor Zakładu poinformował, że odebrał jedynie oświadczenia od funkcjonariuszy odnośnie zdarzenia, o którym mowa w zawiadomieniu z dnia 7 listopada 2022 r. skierowanym przez RPO do Prokuratora Rejonowego Olsztyn-Północ. Jednakże dalsze działania uzależnia od końcowej decyzji prokuratury.

Wobec argumentów zgłoszonych przez wizytujących, że zasygnalizowane w raporcie z pierwszej wizyty przypadki indywidualne stanowić mogą dowód na istnienie w jednostce zorganizowanego aparatu przemocy i w związku z tym konieczne jest dogłębne zweryfikowanie relacji panujących pomiędzy funkcjonariuszami a więźniami, Dyrektor w rozmowie podsumowującej wizytację powiedział, że nie podziela w tym względzie opinii wizytujących.

W związku z powyższym KMPT ponownie podkreśla, że skuteczne zapobieganie torturom i wszelkim formom złego traktowania jest przedsięwzięciem wieloaspektowym. Niewątpliwie największa odpowiedzialność spoczywa na funkcjonariuszach Służby Więziennej zajmujących funkcje kierownicze. To ich rolą jest prezentowanie jasnego stanowiska, że wszelkie formy nieludzkiego i poniżającego traktowania osób pozbawionych wolności są niezgodne z prawem i będą odpowiednio

karane. Kierownictwo jednostki powinno podjąć systemową pracę w kierunku budowy odpowiedniej kultury instytucjonalnej, która przemoc wobec osadzonych (w tym nękanie psychiczne) będzie traktowała jako niedopuszczalny brak profesjonalizmu i zachęcała personel penitencjarny do aktywnego zgłaszania takich przypadków. Powinny istnieć poufne i skuteczne kanały wewnętrzne raportowania o nieprawidłowościach. W tym kontekście niezwykle ważne jest podjęcie walki ze źle pojmowaną solidarnością zawodową, prowadzącą do zмовy milczenia, a w skrajnych przypadkach do unikania odpowiedzialności przez sprawców złego traktowania. Należy też wdrożyć skuteczne mechanizmy monitorowania pracy funkcjonariuszy i położyć nacisk na szkolenia ukierunkowane na ochronę praw człowieka, komunikację interpersonalną i deeskalację napięcia w sytuacjach konfliktowych. Odpowiedni zestaw szkoleń zapewni funkcjonariuszom i pracownikom skuteczne narzędzia do zarządzania konfliktem bez potrzeby sięgania po rozwiązania siłowe. Kwestia zalecanych szkoleń została szczegółowo omówiona w poprzednim raporcie.

6. Bezpieczeństwo w Zakładzie

Z informacji uzyskanych w trakcie wizytacji wynika, że w okresie objętym wizytacją (20 października 2022 r. – 23 stycznia 2023 r.) nie odnotowano tzw. zdarzeń mogących wystąpić w Służbie Więziennej (dalej zwanych zdarzeniami nadzwyczajnymi), określonych w Zarządzeniu nr 100/2022 Dyrektora Generalnego SW z dnia 29 grudnia 2022 r. w sprawie ustalenia organizacji służby dyżurnej w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej, w tym sposobu i trybu informowania o zdarzeniach, które wystąpiły w Służbie Więziennej oraz ustalenia sposobu i trybu przeprowadzania czynności sprawdzających dotyczących tych zdarzeń oraz sposobu ich dokumentowania. Mowa tutaj o zdarzeniach takich jak np. ucieczki, samobójstwa, napaść na funkcjonariusza, bójka i pobicie (z naruszeniem narządu ciała lub rozstroju zdrowia powyżej 7 dni), ujawnienie przedmiotu niedozwolonego lub substancji psychoaktywnej na terenie placówki, znęcanie się osadzonego nad innym osadzonym. Zakwalifikowanie sytuacji do tzw. zdarzenia nadzwyczajnego zobowiązuje funkcjonariuszy danej jednostki do powiadomienia wszystkich przełożonych, włącznie z Dyrektorem Generalnym, sporządzenia meldunku, podjęcia czynności wyjaśniających oraz sporządzenia sprawozdania lub notatki.

W latach ubiegłych statystyka zdarzeń nadzwyczajnych w Zakładzie Karnym w Barczewie przedstawiała się następująco:

- 2017 r. – 27;
- 2018 r. – 31;
- 2019 r. – 14;

- 2020 r. – 8;
- 2021 r. – 5;
- 2022 r. – 7 (m.in. ujawnienie telefonu komórkowego, pobicie przez współosadzonego, próba samobójcza).

Jedno ze zdarzeń ujawnionych w 2021 r. miało miejsce na terenie innej jednostki. Po przetransportowaniu osadzonego z Zakładu Karnego w Barczewie na konsultację medyczną do innej jednostki penitencjarnej ujawniono przy nim 867 sztuk tabletek.

W trakcie wizytacji delegacja KMPT otrzymała informację, że w styczniu w jednej z cel mieszkalnych współosadzeni znęcali się nad osadzonym („dojeżdżali go”). W efekcie tego zdarzenia trzech funkcjonariuszy wyprowadziło osadzonych z celi, włącznie z ofiarą zajścia, do niemonitorowanego pomieszczenia, gdzie osadzeni mieli być bici, rzucani o ścianę, „oklepywani”. Sytuacja ta nie została odnotowana jako zdarzenie nadzwyczajne.

Z kolei w dokumentacji prowadzonej w Zakładzie delegacja KMPT znalazła wpis, że w dniu 8 stycznia 2023 r. u osadzonego wracającego z widzenia ujawniono 19 tabletek hydroksyzyny, co nie zostało zakwalifikowane jako ujawnienie przedmiotu niedozwolonego. Zgodnie z Zarządzeniem nr 18/2022 Dyrektora Zakładu w Barczewie z dnia 25 stycznia 2022 r. w sprawie uznania przedmiotów za niedozwolone, sposobie ich o cechowania, miejscu przechowywania i trybie kontroli, w tym przedmiotów niebezpiecznych w Zakładzie Karnym w Barczewie do przedmiotów niedozwolonych zaliczają się także substancje psychotropowe poza będącymi na stanie jednostki oraz zleconymi przez lekarza. W związku z powyższym KMPT zwraca się do Dyrektora Zakładu z prośbą o wyjaśnienie tej sytuacji.

Jeśli chodzi o stosowanie środków przymusu bezpośredniego, to statystyka dotycząca ich stosowania w ostatnich latach wygląda następująco:

- 2017 r. – 5;
- 2018 r. – 18;
- 2019 r. – 7;
- 2020 r. – 3;
- 2021 r. – do czasu wizytacji (23 stycznia 2023 r.) – 0.

Podczas wizytacji delegacja KMPT otrzymała informację od osadzonego, że w styczniu 2023 r. niewłaściwie zachował się w stosunku do funkcjonariusza. Jak wskazywał osadzony, został zaprowadzony do niemonitorowanego pomieszczenia, obezwładniony, sprowadzony do pozycji leżącej, założono mu kajdanki na ręce wykręcone do tyłu. Używano wobec niego wulgaryzmów i zastraszano. Sytuacja ta nie została odnotowana w dokumentacji.

KMPT nie podważa konieczności użycia środków przymusu bezpośredniego w sytuacjach opisanych w ustawie z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej¹¹. Środki przymusu bezpośredniego są prawnie dozwolone, a ich użycie musi być transparentne i spełniać wymogi zawarte w ustawie. Musi być jednak odpowiednio udokumentowane, utrwalone na monitoringu, a w przypadku, gdy osadzony ucierpiał, powinna być mu udzielona pomoc medyczna.

Należy podkreślić, że podczas obu wizytacji KMPT przeprowadzonych w Zakładzie rozmowom osadzonych z przedstawicielami towarzyszyły obawy ze strony osadzonych, związane zarówno z rolą przedstawicieli KMPT (wizytujący musieli okazywać legitymacje służbowe, by udowodnić, że nie są przedstawicielami Służby Więziennej i Ministerstwa Sprawiedliwości), jak również z długością prowadzonych rozmów (osadzeni nie chcieli zapaść w pamięć funkcjonariuszom jako ci, którzy prowadzili z wizytującymi długie rozmowy). W ocenie przedstawicieli KMPT świadczy to o atmosferze strachu panującej w jednostce, która nie uległa poprawie w porównaniu z pierwszą wizytacją jednostki.

7. Postępowanie z korespondencją osadzonych, mechanizm skargowy

Osadzeni podkreślali, że w Zakładzie jest duży problem z wysyłaniem listów, także urzędowych.

Zgodnie z Instrukcją Nr 1/2023 Dyrektora Zakładu Karnego w Barczewie z dnia 11 stycznia 2023 r. w sprawie postępowania administracji Zakładu Karnego w Barczewie z korespondencją osadzonych, korespondencję urzędową wychodzącą od skazanych i ukaranych przyjmuje oddziałowy lub wychowawca, wydając osadzonemu pisemne potwierdzenie jej odbioru i odnotowując na kopercie datę odbioru. Pisemne potwierdzenie odbioru wypełnia osadzony. Następnie wychowawca przekazuje korespondencję urzędową do sekretariatu celem wysłania. Wysyłana korespondencja nie podlega rejestracji w sekretariacie jednostki.

Osadzeni wskazywali na sytuacje, w których wychowawca lub oddziałowy odbierał od nich koperty adresowane do instytucji urzędowych (np. sądu, BRPO, Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej, ETPC), lecz nie otrzymywali pisemnego potwierdzenia. Nie mieli zatem żadnego dowodu, że ich korespondencja została wysłana. Brak prowadzenia rejestru wysyłek osadzonych w sekretariacie Zakładu dodatkowo uniemożliwiał potwierdzenie jej wysłania. Osadzeni podkreślali, że jest to

---

¹¹ Dz.U. z 2023 r. poz. 202.

duży problem, w szczególności, gdy chcą ujawnić jakieś nieprawidłowości lub napisać skargę do poszczególnych instytucji.

Przedstawiciele KMPT porównali liczbę pism wpływających do Biura RPO w ciągu ostatnich lat od osadzonych z Zakładu Karnego w Barczewie. Sytuacja przedstawia się następująco:

- 2017 r. – 74 pism;
- 2018 r. – 62;
- 2019 r. – 32;
- 2020 r. – 39;
- 2021 r. – 40;
- 2022 r. – 33.

W okresie analizowanych lat liczba pism skierowanych do BRPO zmniejszyła się niemal o połowę¹².

W związku z relacjami osadzonych wskazującymi na możliwość ograniczania realizacji jednej z podstawowych gwarancji antytorturowych, jaką stanowi prawo do skargi, oraz wprowadzoną w jednostce zasadą nieewidencjonowania korespondencji wychodzącej od osadzonych, przedstawiciele KMPT zalecają Dyrektorowi Zakładu przypomnienie wychowawcom i oddziałowym o konieczności każdorazowego wydawania pisemnego potwierdzenia w przypadku korespondencji urzędowej osadzonych oraz przypomnienia zasad postępowania ze skargami osadzonych, a przede wszystkim nieutrudniania wysyłania pism. Każdy z osadzonych, który zdecydował się powiadomić instytucje zewnętrzne stojące na straży praw człowieka, powinien mieć pewność, że złożona przez niego skarga dotrze do jej adresata, a on sam, w związku ze złożoną skargą, nie poniesie z tego tytułu żadnych negatywnych konsekwencji.

Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu i Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) podkreślał wielokrotnie znaczenie dostępu do mechanizmu skargowego jako fundamentalnej gwarancji prewencji tortur we wszystkich miejscach, w których przebywają osoby wbrew własnej woli¹³. W ocenie CPT efektywne mechanizmy skargowe mogą nie tylko łagodzić napięcia między osobami pozbawionymi wolności i personelem, ale także poprzez zapewnienie, że

---

¹² Po wizytacji Dyrektor KMPT, pismem z dnia 30 stycznia 2023 r., zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Olsztynie oraz do Prokuratury Rejonowej Olsztyn-Północ z prośbą o informacje dotyczące odpowiednio: liczby skarg na traktowanie oraz sposobu ich rozpatrzenia, jak również liczby zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, w rozbiciu na lata 2018–2023, pochodzących od osadzonych z Zakładu Karnego w Barczewie. Do dnia sporządzenia niniejszego raportu odpowiedzi nie wpłynęły.

¹³ Dwudziesty Siódmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2018) 4, § 68-91.

skargi są traktowane poważnie, przyczynić się do budowania pozytywnych relacji. Państwa europejskie powinny zapewnić bezpośredni, bezpieczny i poufny dostęp do organów rozpatrujących skargi, we wszystkich miejscach zatrzymań.

Niezwykle ważne jest więc, aby w każdym miejscu odosobnienia funkcjonował wewnętrzny mechanizm składania skarg. Oczywiście, składający skargę powinni mieć możliwość bezpośredniego zwrócenia się do zewnętrznych organów ds. skarg. Skargi powinny być rozpatrywane szybko i dokładnie, zgodnie z jasną procedurą, która chroni daną osobę przed możliwym zastraszeniem lub represjami¹⁴.

Informacja o prawie i sposobie składania skarg powinna być przekazywana zarówno w formie ustnej, jak i pisemnej, w sposób zrozumiały dla użytkownika. CPT rekomenduje opracowanie odpowiedniego narzędzia informacyjnego (np. plakatów w przestrzeniach wspólnych, rozdziału dotyczącego procedur składania skarg w regulaminie zakładu, ulotek i filmów informacyjnych)¹⁵.

Komitet zwraca również uwagę na potrzebę zapewnienia większej dostępności do skarg dla grup szczególnie wrażliwych: osób przewlekle chorych, z niepełnosprawnościami, nieletnich, osób z zaburzeniami psychospołecznymi i/lub uczących się lub osób mających problemy ze zrozumieniem, mówieniem, czytaniem lub pisaniem oficjalnego języka zainteresowanego kraju, w tym cudzoziemców¹⁶.

Szczególnie ważne jest, by osadzeni zostali w sposób dla nich zrozumiały pouczeni o tym, że przysługuje im prawo do zwrócenia się z wnioskiem do określonych instytucji i organizacji, a także mieli wiedzę o tych instytucjach.

W swoich standardach dotyczących dostępu do mechanizmów skargowych CPT podkreśla, że personel na wszystkich poziomach powinien otrzymać jasny komunikat, iż wszelkie próby uniemożliwienia dotarcia skarg do odpowiednich organów, działania polegające na zastraszaniu lub odwecie nie będą tolerowane i będą podlegały odpowiednim sankcjom¹⁷. Pracownicy, którzy sprawują bezpośredni nadzór nad osobami pozbawionymi wolności, nie powinni mieć możliwości filtrowania skarg¹⁸.

8. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania

---

¹⁴ Zob. Dwudziesty Siódmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2018) 4, § 68-91.

¹⁵ Tamże, § 79.

¹⁶ Tamże, § 83.

¹⁷ Tamże, § 85.

¹⁸ Tamże, § 84.

albo karania, Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zaleca Dyrektorowi Zakładu Karnego w Barczewie:

- 1) podjęcie generalnych działań zmierzających do zbadania wszelkich sygnałów mogących świadczyć o przemocy ze strony funkcjonariuszy, wdrożenie mechanizmów monitorowania pracy personelu oraz zwrócenie uwagi pracownikom i funkcjonariuszom Służby Więziennej, że stosowanie przemocy wobec osadzonych jest niedopuszczalne;
- 2) każdorazowe dokumentowanie użycia środków przymusu bezpośredniego i zdarzeń nadzwyczajnych;
- 3) przypomnienie wychowawcom i oddziałowym o konieczności każdorazowego wydawania pisemnego potwierdzenia w przypadku korespondencji urzędowej osadzonych oraz przypomnienie zasad postępowania z pismami osadzonych, a przede wszystkim nieutrudnianie wysyłania pism;
- 4) wyjaśnienie sytuacji, dlaczego zdarzenie dotyczące ujawnienia przy osadzonym tabletek nie zostało zakwalifikowane jako zdarzenie nadzwyczajne.

Raport opracowała: dr Justyna Józwiak

Za Zespół:

Z poważaniem

Marcin Kusy

Zastępca Dyrektora Zespołu

/-podpisano elektronicznie/